

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KLİNİK UYGULAMALARDA KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER

Difficulties in Clinical Practice Encountered by Senior-Year Students of Vocational Schools of Health Services

Sinan YENAL Tuğba GÜLTEKİN
Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İzmir

Geliş Tarihi / Received: 01.04.2018

Kabul Tarihi / Accepted: 11.05.2019

Yayın Tarihi / Published: 30.05.2019

ÖZ

Bu araştırma Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda (SHMYO) okuyan öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

Tanımlayıcı türde planlanan bu araştırma; 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde Dokuz Eylül Üniversitesi, SHMYO'da öğrenim gören ve mezuniyet aşamasında olan öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Veri toplamak amacı ile literatürden yararlanılarak, anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu anket formu öğrenciler tarafından doldurularak çalışmanın veriler elde edilmiştir.

Öğrencilerin %71.2 oranında seçtikleri programdan memnun oldukları bulunmuştur. En çok sağlık personeli ile güçlük yaşadıkları (%42.4) görülmüştür. Yapılan uygulamaların etkinliğine ilişkin öğrencilerinin verdikleri geribildirimlere göre uygulamaların genel olarak etkin olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin klinik uygulamalar sırasında orta düzeyde güçlüklerle karşılaşmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Klinik uygulama, güçlükler, yüksekokul, öğrenci

ABSTRACT

This study was intended to determine the difficulties that students who studied at a Vocational School of Health Services (VSHS) encountered during the clinical practices.

This descriptive study was conducted with senior-year students who studied at the VSHS of Dokuz Eylül University during the academic year 2018-2019 and were at the graduation stage. Previous studies were reviewed to collect data and an appropriate survey form was prepared. The data were obtained using this survey form, which was completed by the students.

The survey results showed that 71.2% of the students were pleased with the program they had selected. They had most difficulty (42.4%) dealing with health care personnel. The students generally gave positive feedback on the effectiveness of the practices they performed.

The students encountered medium-level difficulty during clinical practice.

Keywords: Clinical practice, difficulties, vocational school, student

GİRİŞ

Türkiye’de ön lisans düzeyinde Sağlık Meslek Eğitiminin verildiği Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları (SHMYO), sağlık alanında belirli mesleklere yönelik nitelikli ara insan gücü yetiştirmek amacıyla kurulmuş yükseköğretim kurumlarıdır (Hızel & Kumbasar, 2000). SHMYO’nun eğitim süresi iki yıl olup, bu okullardan mezun olan öğrenciler ön lisans düzeyinde diploma alırlar (YÖK, 2547 sayılı kanun). Türkiye’deki üniversitelerde 87 SHMYO olup, toplam 27 farklı mesleki program bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı & Yükseköğretim Kurulu, 2014). Bu programlara Yaşlı Bakım Programı, İlk ve Acil Yardım Programı, Anestezi Teknikerliği Programı, Tıbbi Laboratuvar Teknikleri Programı, Tıbbi Sekreterlik Programı vb. örnek verilebilir. Bu programlardan mezun olan öğrenciler “Sağlık Teknikeri” unvanı alarak sağlık hizmeti sunarlar (Taştan, 2017).

SHMYO’da öğrenim gören öğrenciler Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi uyarınca 2 yıl eğitim sürecinde 120 AKTS’lik ders yükünü tamamlamak durumundadırlar. Bu okulların eğitiminde teorik derslerin yanı sıra uygulamalı derslerde önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenciler özellikle ikinci sınıftan itibaren klinik uygulamalara çıkmakta ve sınıf içinde uygulamalar yaparak eğitimlerini tamamlamaktadır. Ek olarak yaz staj uygulamaları da vardır. Üniversiteler arasında uygulama farklılıkları olmakla birlikte Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) SHMYO’da birinci sınıfta 6 hafta, ikinci sınıfta 3 hafta olmak üzere toplam 9 hafta yaz stajı bulunmaktadır. Bu uygulamaları öğrenciler, kendi programlarına uygun hastane birimlerine giderek yapmaktadırlar (Dokuz Eylül Üniversitesi, Yönerge). Öğrenciler uygulama yaptıkları bu alanlarda bazı gülcüklerle karşılaşmaktadırlar.

Aytekin ve ark. 2009 yılında hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin uygulamalar sırasında sağlık personeli ve uygulama alanında güclüklerle karşı karşıya geldiklerini göstermiştir (Aytekin, Özer & Beydağ, 2009). Karadağ ve ark. yine hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin uygulamalar sırasında hemşirelerle ve staj arkadaşlarıyla güclük yaşadıklarını göstermiştir. Öğrencilerin uygulamalarda güclük yaşamalarının en önemli nedeninin teorik bilgilerinin uygulamaya aktaramamış olmalarından kaynaklandığını belirlemiştir (Karadağ, Kılıç, Ovayolu, Ovayolu & Karaaslan, 2013). Yenal ve ark. 2013 yılında ilk ve acil yardım programı öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin uygulamalar sırasında beraber çalıştıkları sağlık personeli ile sorun yaşadıkları, uygulama alanlarında hizmetli personel gibi çalıştırıldıkları, staj yerlerinde yemek hizmetlerinden yararlanamadıkları gibi güclüklerle karşılaştıklarını bulmuştur (Yenal & Çelikli, 2013). Yapılan çalışmalara bakıldığında

genellikle öğrenci hemşirelerin klinik uygulamalarda karşılaştıkları güçlükler ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. SHMYO’da öğrenim gören öğrencilerin bu konuda ihmal edildiği görülmüştür. Bu çalışma, SHMYO’da okuyan öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı türde planlanan bu araştırma; 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde DEÜ, SHMYO’da öğrenim gören ve mezuniyet aşamasında olan öğrenciler ile yapılmıştır. DEÜ, SHMYO’da toplam dokuz farklı program bulunmaktadır. Bu programlardan Ağız ve Diş Sağlığı programı yeni açılmış olup henüz ikinci sınıfta öğrenci olmadığı için sekiz programda bulunan ikinci sınıf öğrencilerine ulaşılarak çalışmanın verileri elde edilmiştir. Araştırma için örneklem seçimi yapılmamış evrenin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olanlar dahil edilmiştir. Gönüllü olan tüm öğrencilerden yazılı onam alınmıştır. Araştırmaya katılmayı ret edeneler ve araştırmanın yapıldığı tarihte okula gelmeyenler çalışma dışı bırakılmıştır. SHMYO’da mezuniyet aşamasında 412 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 26’si kayıt dondurmuş, 78’i araştırmanın yapıldığı tarihte okulda bulunmamış, 9 anket formunda eksik bilgi olduğu için, 56’sı de çalışmaya katılmayı kabul etmediği için çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmanın evrenini oluşturan 412 öğrenciden 243 öğrenciye (%58.9) ulaşılarak çalışma tamamlanmıştır.

Konu ile ilgili geçerlilik, güvenilirlik çalışması yapılmış bir ölçme aracı bulunmadığı için ulusal literatürden yararlanılarak, amacına uygun bir anket formu hazırlanmıştır (Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008, Demirci, 2007). Hazırlanan bu anket formu üç bölümden oluşmaktadır; birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümde yapılan uygulamaların etkinliğine ilişkin bilgiler, üçüncü bölümde ise öğrencilerin staj uygulamaları sırasında karşılaştıkları güçlükleri değerlendirmesine yönelik ifadeler yer almaktadır. Öğrencilerin yaptığı uygulamalarının etkinliği ve karşılaştıkları güçlükleri değerlendirmesi için 5’li Likert tipinde soru formu oluşturularak veriler elde edilmiştir.

Veriler; 2019 yılı, Mart ayı içinde, sınıf ortamında, öğrencilerin dersinin bulunmadığı saatlerde toplanmıştır. Öğrencilerin ölçme araçlarını doldurmaları için 10-15 dakikada süre verilmiş ve daha sonra doldurulan formlar araştırmacı tarafından geri toplanmıştır.

Veriler “SPSS for Windows 18.0” programı ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin yapmış oldukları uygulamalarda karşılaştıkları güçlükleri değerlendirmeye yönelik görüşlerin yüzde ve frekans değerleri hesaplanarak tablolar halinde sunulmuştur.

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi, Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 13 Şubat 2019 tarih ve 4463-GOA protokol numaralı 2019/03-61 karar numarası ile onaylanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya alınan öğrencilerin yaş ortalaması 20.6 ± 2.2 (18-37 yaş) olup, %67.9'u kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %71.2'si (n=173) seçtikleri programdan memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin uygulamalar sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin ilk tepki ve güçlük yaşadıkları personel durumu Tablo-1'de gösterilmiştir. Çalışmaya alınan öğrencilerin %10.6'sı (n=26) herhangi bir personelle güçlük yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Güçlük yaşanan personel sorusuna yanıt veren öğrenci sayısı (n=308), araştırmaya alınan öğrenci sayısından fazla gözükmektedir. Bunun nedeni öğrencilerin birden fazla personel ile sorun yaşadıklarını bildirmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin uygulamalar sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin verilen ilk tepki durumu ve güçlük yaşanan personel bilgisi

	SHMYO Öğrencileri	
	n	%*
Karşılaşılan güçlüğü ilişkin verilen ilk tepki durumu (n=243):		
Bilirkişiye danışmak ve hakkını savunmak	111	45.7
Duruma göre farklı tepki vermek	95	39.1
Kendince çözüm yolları aramak	25	10.3
Tepki vermemek, sessiz kalmak	12	4.9
Güçlük yaşanan personel durumu (n=217):		
Sağlık personeli	92	42.4
Hasta yakınları	76	35.0
Staj arkadaşı	56	25.8
Hastalar	56	25.8
Hizmetli personeli	19	8.7
Diğer okullardan gelen stajyer öğrenciler	9	4.1

*Satır yüzdesi

Öğrencilerinin yaptıkları uygulamaların etkinliğine ilişkin verdikleri geribildirimler Tablo-2'de gösterilmiştir. Genel olarak öğrenciler yapılan uygulamaların etkinliğinin orta düzeyde olduğu belirtmişlerdir. Yapılan uygulamaların etkinliğine ilişkin geribildirimler değerlendirildiğinde öğrencilerin %66.9'u "Aldığım eğitime uygun bölümde staj yaptım." sorusuna "Kesinlikle katılıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. "Okulda yapılan teorik eğitimle işletmelerdeki uygulamalar arasında paralellik olduğunu gözlemledim." sorusuna da %29.5 oranında "Kesinlikle katılıyorum" şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 2. SHMYO öğrencilerinin yaptıkları uygulamaların etkinliğine ilişkin verdikleri geribildirimler.

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Aldığım eğitime uygun bölümde staj yaptım.	n	162	56	5	4	15
	%	66.9	23.1	2.1	1.6	6.2
Okulda öğrendiğim teorik bilgileri stajda uygulama fırsatım oldu ve bilgilerimi pekiştirdim.	n	103	89	28	14	9
	%	42.4	36.6	11.5	5.8	3.7
Okulda yapılan teorik eğitimle işletmelerdeki uygulamalar arasında paralellik olduğunu gözlemledim.	n	71	101	34	18	17
	%	29.5	41.9	14.1	7.5	7.0
Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı.	n	81	75	52	16	18
	%	33.5	31.0	21.5	6.6	7.4
Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu.	n	140	80	10	4	8
	%	57.9	33.1	4.1	1.6	3.3
Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı.	n	111	85	28	7	8
	%	46.4	35.6	11.7	2.9	3.3
Yaptığım stajın mezuniyet sonrası iş yaşamımda başarılı olmama katkı sağlayacağına inanıyorum.	n	119	73	27	8	16
	%	49.0	30.0	11.1	3.3	6.6
Staj sonunda okula döndüğümde derslere ve konulara bakış açımda olumlu değişimler meydana geldi.	n	74	89	43	22	14
	%	30.6	36.8	17.8	9.1	5.8
Genelde insan ilişkileri, özelde de sağlık personeli-hasta ilişkileri konusunda tecrübe kazandım.	n	123	101	11	3	4
	%	50.8	41.6	4.5	1.2	1.6
Yaptığım staj sağlık hizmetlerinde çalışma isteğime olumlu katkı sağladı.	n	84	82	42	16	17
	%	34.9	34.0	17.4	6.6	7.0
Yaptığım stajla sağlık hizmetlerini tanıma imkânım oldu.	n	115	103	12	7	3
	%	47.9	42.9	5.0	2.9	1.2
Staj süresini mesleki becerilerimi geliştirmek açısından yeterli görüyorum.	n	75	62	57	28	19
	%	31.1	25.7	23.7	11.5	7.8
İş bölümü ve koordinasyonlu çalışma hakkında tecrübe kazandım.	n	99	107	23	4	9
	%	40.9	44.2	9.5	1.7	3.7

Öğrencilerin yaptıkları uygulamalar sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin vermiş oldukları geri bildirimler Tablo-3’de gösterilmiştir. “*Staj yerinde sözlü hakarete maruz kalıyor musunuz?*” sorusuna öğrencilerin %50.6’sı “*Hiçbir zaman*” yanıtını vermiştir. “*Staj yerinde öğle yemeklerinden yararlanıyor musunuz?*” sorusuna öğrencilerin %49.8’i “*Hiçbir zaman*” yanıtını vermiştir.

Tablo 3. SHMYO öğrencilerin yaptıkları uygulamaları sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin vermiş oldukları geri bildirimler.

		Her zaman	Çoğu zaman	Orta	Nadiren	Hiçbir zaman
Staj denetçi hocası sizi staj yerinde düzenli olarak denetliyor mu?	n	75	80	52	20	15
	%	31.0	33.1	21.5	8.3	6.2
Staj uygulamalarında temizlik, çay vb. işlerinde kullanılıyor musunuz?	n	19	21	36	47	119
	%	7.9	8.7	14.9	19.4	49.2
Staj yerinde öğle yemeklerinden yararlanıyor musunuz?	n	48	27	21	24	120
	%	19.9	11.2	8.7	10.0	49.8
Staj yerinde sözlü hakarete maruz kalıyor musunuz?	n	9	14	52	44	122
	%	3.7	5.8	21.6	18.3	50.6
Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor mu?	n	32	37	62	52	56
	%	13.4	15.5	25.9	21.8	23.4
Staj sırasında stajyer öğrenci değil de kadrolu personel gibi çalışıyor musunuz?	n	64	58	55	24	41
	%	26.4	24.0	22.7	9.9	16.9
Aynı staj yerinde fazla stajyer çalıştığı için yığılma oluyor ve öğrenmenizi etkiliyor mu?	n	48	33	51	53	56
	%	19.9	13.7	21.2	22.0	23.2
Staj yerine ulaşmada güçlükler yaşıyor musunuz?	n	47	27	41	53	74
	%	19.4	11.2	16.9	21.8	30.5
Staj yerinin yoğun çalışma temposu okul derslerinizi olumsuz olarak etkiliyor mu?	n	44	41	36	55	63
	%	18.4	17.2	15.1	23.0	26.4
Staj uygulamalarında öğrenmediğiniz uygulamaları yapıyor musunuz?	n	33	34	50	55	68
	%	13.8	14.2	20.8	22.9	28.3
Sizden seviyenizin üzerinde iş yapmanız bekleniyor mu?	n	36	25	43	50	82
	%	15.3	10.6	18.2	21.2	34.7
Staj yerinde çalışan personelle sorun yaşıyor musunuz?	n	8	15	50	68	101
	%	3.3	6.2	20.7	28.1	41.7
Staj yerinde staj arkadaşınızla sorun yaşıyor musunuz?	n	12	5	42	65	118
	%	5.0	2.1	17.4	26.9	48.8

TARTIŞMA

Klinik deneyim, öğrenciye teoriyi uygulamaya aktarma ve öğrencilikten profesyonelliğe geçme fırsatı vermesi nedeni ile sağlık eğitim sürecinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Akyüz, Tosun, Yıldız & Kılıç, 2007, Keser, Çalışkan, Keskin & Gördebil, 2008). Sağlık bakımı ile ilgili eğitimde temel ilke, öğrencilerin etkili ve uygun bakımı sağlamak üzere hazırlanmalarıdır. Bu hazırlıkta klinik öğretim her zaman eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Görgülü, 2002). Bu çalışma SHMYO öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları sorunları belirlenmesi yönünden yapılan ilk çalışmalardan biri olmuştur.

Öğrenciler karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin verdikleri ilk tepki durumu büyük oranda bilirkişiye danışmak ve duruma göre farklı tepki vermek olduğunu belirtmiştir. Yenal ve ark. SHMYO, ilk ve acil yardım programı öğrencileri ile yaptığı çalışmada da öğrenciler benzer tepkiler bildirmişlerdir (Yenal & Çelikli, 2013). Aytekin ve ark. hemşire öğrenciler üzerinde

yaptığı bir çalışmada öğrencilerin çoğunluğu farklı olarak “*tepki vermem sessiz kalırım*” şeklinde ifade etmişlerdir (Aytekin vd., 2009).

Öğrenciler en çok sağlık personeli ve hasta yakınları ile güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aytekin ve ark. yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin sağlık personeliyle daha fazla güçlük yaşadıklarını bulmuştur (Aytekin vd., 2009). Yenal ve ark. yaptığı çalışmada sağlık personeli, hizmetli personel ve hasta yakınları ile öğrencilerin güçlük yaşadıkları bulunmuştur (Yenal & Çelikli, 2013). Karadağ ve ark. hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin %55,7’sinin klinik uygulama sırasında güçlük yaşadığı ve bu öğrencilerin %47,3’ü hemşirelerle sorun yaşadıklarını bildirmişlerdir (Karadağ vd., 2013). Bu çalışma genel olarak yapılan diğer çalışmalarla uyumludur.

Öğrencilerinin yaptıkları uygulamaların etkinliğine ilişkin verdikleri geribildirimler genel olarak olumlu olduğu görülmüştür. Tüm sorular içerisinde en yüksek oranda “*Kesinlikle katılıyorum*” yanıtını “*Aldığım eğitime uygun bölümde staj yaptım.*” sorusuna vermişlerdir. Bu öğrencilerin uygulama alanlarının doğru seçilmiş olduğu fikrini uyandırmaktadır. Yine tüm sorular içerisinde en düşük oranda “*Kesinlikle katılıyorum*” yanıtını “*Okulda yapılan teorik eğitimle işletmelerdeki uygulamalar arasında paralellik olduğunu gözlemledim.*” sorusuna vermişlerdir. Bu durum öğrencilerin okulda öğrendikleri teorik bilgileri uygulamaya geçirmekte sıkıntı yaşadıklarını düşündürebilir. “*Kesinlikle katılmıyorum*” yanıtı en yüksek oranda “*Staj süresini mesleki becerilerimi geliştirmek açısından yeterli görüyorum.*” sorusuna verilmiştir. Bu sonuç için yapılan uygulamaların öğrenciler için uygulama saatlerinin artması gerektiği yorumu yapılmıştır. “*Kesinlikle katılmıyorum*” yanıtı en düşük oranda “*Yaptığım stajla sağlık hizmetlerini tanıma imkânım oldu.*” sorusuna verilmiştir. Yapılan uygulamaların sağlık hizmetlerini tanıtımı konusunda yeterli olmadığını düşündürebilir. Tunç ve ark. yaptığı bir çalışmada SHMYO öğrencilerinin büyük bir bölümünün uygulamalar sırasında teorik bilgilerini uygulama fırsatı bulduklarını ve deneyim kazandıklarını bildirmişlerdir (Tunç & Dal, 2018). Yenal ve ark. ilk ve acil Yardım programı öğrencileri üzerinde 2013 yılında yaptıkları çalışmada ve Emir ve arkadaşlarının Turizm işletmeciliği ve Otelcilik programı öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da bu çalışma ile benzer sonuçlar elde edilmiştir (Yenal & Çelikli, 2013, Emir, Arslan & Kılıçkaya, 2008).

Öğrencilerin yaptıkları uygulamalar sırasında karşılaştıkları güçlük durumunun orta düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin uygulamalarda karşılaştıkları başlıca sorunlar olarak; *Staj yerlerinde öğle yemeklerden yararlanamamak, fazla iş yükü, kadrolu bir personel gibi çalışıyor olmak, uygulama alanlarında öğrenci sayısının fazla olması, staj yerine*

ulaşmada güçlük yaşamak olarak tespit edilmiştir. Aydemir yaptığı bir çalışmada SHMYO öğrencilerinin uygulamalar sırasında staj yerlerinde yemek hizmetinden yararlanamadıklarını belirlemiştir (Aydemir, 2016). Yenal ve ark. ilk ve acil yardım programı öğrencileri ve Demirci 2007 yılında Ticaret Meslek Lisesi öğrencileri üzerinde yapmış olduğu Yüksek Lisans tezinde de benzer sonuçlar bulunmuştur (Yenal & Çelikli, 2013, Demirci, 2007).

SONUÇ

Bu çalışmada; SHMYO öğrencilerinin uygulamalarda orta düzeyde güçlük yaşadıkları bulunmuştur. En sık sağlık personeli ve hasta yakınları ile güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Seçtikleri meslekten genel olarak memnun olduklarını belirten öğrenciler okulda yapılan uygulamaların amaca uygun olduğunu da belirtmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Akyüz A, Tosun N, Yıldız D, Kılıç A. Klinik öğretimde hemşirelerin, kendi sorumluluklarına ve hemşirelik öğrencilerinin çalışma sistemine ilişkin görüşleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 2007; 6(6): 459-64.
- Aydemir DH. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaz stajı uygulamasına bakışı: Sağlık hizmetleri örneği. *Türk Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2016; 1(1): 34-42.
- Aytekin S, Özer FG, Beydağ KD. Denizli sağlık yüksekokulu öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları güçlükler”, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2009; 4(10): 137-49.
- Demirci S. Ticaret meslek lisesinde staj yapan öğrencilerin işletmelerde beceri eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yolları. *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi*, 2007
- Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu. Staj Yönergesi URL: <http://saglikhmyo.deu.edu.tr/staj/> (erişim tarihi: 29 Mart 2019)
- Emir O, Arslan S, Kılıçkaya Ş. Turizm işletmeciliği ve otelcilik programı öğrencilerinin staj uygulamaları hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 2008;10(2):273-91
- Görgülü, S. Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitimleri sırasında temel hemşirelik uygulamalarının gerçekleştirme durumları-I, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2002;9(2):1-20.
- Hızel S, Kumbasar H. Neden sağlık hizmetleri meslek yüksekokulları kuruldu. *Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yıllığı*, 2000; 1(1): 1-4.
- Karadağ G, Kılıç SP, Ovayolu N, Ovayolu Ö, Karaaslan H. Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2013; 12(6): 665-72.
- Keser İK, Çalışkan M, Keskin TZ, Gördebil E. Ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin okul-hastane işbirliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2008; 11(4): 1-9.
- Taştan R. Türkiye’de önlisans sağlık meslekleri eğitimi 35 yaşında. *Marmara Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2017; 1(1): 1-12.
- Tunç Y, Dal M. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüş ve önerileri: Iğdır üniversitesi örneği. *Researcher: Social Science Studies*, 2018; 6(3): 377-403

*TC Sağlık Bakanlığı, TC Yükseköğretim Kurulu. Türkiye sağlık insan gücü durum raporu. Ankara 2014;11
<https://www.saglik.gov.tr/TR,11659/saglik-bakanligi-turkiyede-saglik-egitimi-ve-saglik-insangucu-durum-raporu-2014.html> (erişim tarihi: 29.03.2019)*

Yenal S. Çelikli S. İlk ve acil yardım programı öğrencilerinin klinik uygulamalarda ve ambulans istasyonlarında karşılaştığı güçlükler, İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokul Dergisi, 2013; 4(2): 10-8.

*YÖK: Meslek Yüksekokulu Tanımı: 2547 sayılı kanunun (Değişik: 13/2/2011-6111/170 md.) 3/ı maddesi.
<http://www.mevzuat.gov.tr/> (erişim tarihi: 29.03.2019)*